

Fimmtudaginn 5. nóvember 1998.

Nr. 62/1998.

Hjörleifur Bergsteinsson

(Hlöðver Kjartansson hdl.)

gegn

Tryggingu hf.

(Páll Arnór Pálsson hrl.)

Vátrygging. Endurkrafa. Stjórnsýsla. Frávísun máls frá héraðsdómi.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómarnir Markús Sigurbjörnsson, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar 4. febrúar 1998. Hann krefst þess aðallega, að málinu verði vísað frá héraðsdómi, til vara, að hann verði sýknaður af kröfum stefnda, en til þrautavara, að þær verði lækkaðar verulega frá því, sem tekið var til greina í héraði. Í öllum tilvikum krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að héraðsdómur verði staðfestur og áfrýjanda gert að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti.

Málið á rætur að rekja til árekstrar þriggja bifreiða á Hafnarfjarðarvegi 28. apríl 1993. Höfðu tvær bifreiðir numið staðar, þegar áfrýjandi ók þriðju bifreiðinni aftan á hina síðari, en við það kastaðist sú bifreið aftan á hina fremstu. Báðar bifreiðirnar, sem á undan voru, skemmdust við áreksturinn, og hlaut ökumaður annarrar þeirra áverka, sem leiddu til varanlegrar örorku. Áfrýjandi var undir áhrifum áfengis við aksturinn, og mældist vínandi í blóði 1,46 prómille. Bifreiðin, sem áfrýjandi ók, var tryggð lögboðinni ábyrgðartryggingu hjá stefnda. Stefndi greiddi bætur 4. maí 1993 vegna skemmda á annarri bifreiðinni. Hinn 24. sama mánaðar lagði hann erindi fyrir svokallaða endurkröfunefnd, sem starfar samkvæmt 96. gr. umferðarlaga nr. 50/1987, þar sem hann leitaði ákvörðunar hennar um rétt sinn til að beina endurkröfu að áfrýjanda vegna bótagreiðslunnar. Á fundi 2. júní sama árs lagði nefndin fyrir stefnda að endurkrefja áfrýjanda um 500.009 krónur af þessu tilefni. Þá liggur fyrir bréf stefnda til nefndarinnar 24. júní 1996, en þar leitaði hann ákvörðunar hennar um endurkröfu gegn áfrýjanda vegna bóta, sem stefndi

hafði greitt fyrir líkamstjón ökumanns fyrrnefndrar bifreiðar. Samkvæmt yfirliti, sem fylgdi bréfi stefnda, hafði hann greitt ökumanninum samtals 1.810.050 krónur í bætur og vegna útlagðs kostnaðar. Nefndin ákvað 3. október 1996, að stefnda væri rétt að endurkrefja áfrýjanda um 600.000 krónur af þessari greiðslu. Í málinu sækir stefndi úr hendi áfrýjanda þá samanlögðu fjárhæð, sem endurkröfunefnd hafði ákveðið, 1.100.009 krónur.

Áfrýjandi staðhæfir, að einu gögnin, sem hafi fylgt fyrra erindi stefnda til endurkröfunefndar, hafi verið lögregluskýrsla vegna árekstrarins og vottorð um mælingu vínanda í blóðsýni, sem tekið var úr áfrýjanda. Síðara erindi stefnda til nefndarinnar hafi aðeins fylgt sömu gögn ásamt endurriti af fyrri ákvörðun hennar og áðurnefndu yfirliti um greiðslu bóta vegna líkamstjóns. Þessum staðhæfingum hefur stefndi ekki andmælt. Ákvarðanir nefndarinnar, sem fyrr er getið, voru áfrýjanda til íþyngingar. Samkvæmt síðari málslið 2. mgr. 95. gr. umferðarlaga hafði nefndin á valdi sínu að lækka endurkröfu með hliðsjón af sök áfrýjanda, efnahag hans, fjárhæð tjónsins og öðrum atvikum. Ófært var að leggja mat á, hvort tilefni væri til að beita þessari heimild, án þess að áfrýjanda væri gefinn kostur á að tjá sig um málið, en til þess átti hann rétt eftir óskráðum meginreglum stjórnsýsluréttar, þegar fyrra erindi stefnda var afgreitt fyrir endurkröfunefnd, og skýlausan rétt samkvæmt 13. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993, þegar síðara erindið hlaut þar umfjöllun. Er því slíkur annmarki á þessum ákvörðunum endurkröfunefndar, að virða verður þær að vettugi við úrlausn málsins.

Samkvæmt upphafsorðum 1. mgr. 96. gr. umferðarlaga getur vátryggingafélag ekki kafið tjónvald um endurgreiðslu bóta vegna umferðarslyss, nema fyrir liggja ákvörðun endurkröfunefndar um, að rétti til þess skuli beitt og í hvaða mæli það verði gert. Slík ákvörðun er skilyrði fyrir málsókn til að koma fram endurkröfu, sbr. dóm Hæstaréttar í dómasafni 1963, bls. 414. Af þeim ástæðum, sem að framan greinir, er þessu skilyrði fyrir málsókn stefnda ekki fullnægt. Verður því að fallast á kröfu áfrýjanda um, að málinu verði vísað frá héraðsdómi.

Stefndi verður dæmdur til að greiða áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem er ákveðinn í einu lagi, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Máli þessu er vísað frá héraðsdómi.

Stefndi, Trygging hf., greiði áfrýjanda, Hjörleifi Bergsteins-syni, samtals 250.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 28. nóvember 1997.

Stefnandi máls þessa er Trygging hf., kt. 660269-3399, Laugavegi 178, Reykjavík. Stefnt er Hjörleifi Bergsteinssyni, kt. 110734-3879, Flókagötu 4, Hafnarfirði.

Málið var þingfest 6. maí 1997 og þá höfðað. Það var tekið til dóms að lokinni aðalmeðferð 3. nóvember sl.

Endanlegar dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 1.100.009 kr. auk dráttarvaxta skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 af 500.009 kr. frá 16. ágúst 1993 til 11. nóvember 1996, en af 1.100.009 kr. frá þeim degi til greiðsludags. Stefnandi krefst málskostnaðar úr hendi stefnda að skaðlausu.

Stefndi krefst þess aðallega, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda, en til vara, að kröfur stefnanda verði stórlega lækkaðar og aðeins teknað til greina að óverulegu leyti. Bæði í aðalkröfu og varakröfu krefst stefndi þess, að stefnandi verði dæmdur til að greiða sér málskostnað að skaðlausu að viðbættum virðisaukaskatti, og vísar stefndi til fram lagðs málskostnaðarreiknings síns.

Málavöxtum er svo lýst í stefnu:

28. apríl 1993 ók stefndi bifreiðinni LI-959 suður Hafnarfjarðarveg. Á Hraunsholtshæð lenti hann aftan á bifreiðinni MA-925, sem hafði verið stöðvuð vegna umferðar, og kastaðist sú bifreið aftan á bifreiðina YM-782. Á árekstursstað fannst sterkur áfengisþefur af stefnda, og færði lögregla hann til blóðsýnistöku vegna rannsóknar á alkóhólmagni blóðs. Alkóhólmagn í blóði mældist 1,46%.

Allar bifreiðarnar skemmdust eitthvað í árekstrinum, og ökumaður MA-925 varð fyrir líkamstjóni. Stefnandi var með bifreiðina LI-959 í ábyrgðartryggingu á þessum tíma og varð því að greiða tjonðpólum bætur skv. XIII. kafla umferðarlaga nr. 50/1987. Þegar munatjón lá fyrir, fór stefnandi með málið fyrir endurkröfunefnd skv. 96. gr. umferðarlaga, og á fundi nefndarinnar 2. júní 1993 var úrskurðað, að stefnda bæri að endurgreiða stefnanda 500.009 kr. vegna bóta, sem stefnandi hafði greitt. Eftir að kröfur um líkamstjón lágu fyrir, að fjárhæð 1.810.050 kr., fór stefnandi með viðbótar-

kröfu fyrir endurkröfunefnd, og á fundi nefndarinnar 3. október 1996 var úrskurðað, að tjónvaldur, þ. e. stefndi, skyldi greiða 600.000 kr. til viðbótar við fyrri endurkröfu.

Um málsástæður og lagarök stefnanda segir í stefnu, að stefndi beri ábyrgð á því tjóni, sem varð við áreksturinn 28. apríl 1993, enda hafi hann átt sök á árekstrinum. Vísar stefnandi í þessu sambandi til 87.–89. gr. umferðarlaga (svo í stefnu). Stefnandi hafi verið greiðsluskyldur skv. 91. gr. sömu laga, en skv. 2. mgr. 95. gr. sömu laga eigi váttryggingafélagið endurkröfurétt á hendur hverjum þeim, sem valdið hefur tjóni af ásetningi eða stórkostlegu gáleysi. Samkvæmt dómvenju teljist akstur undir áhrifum áfengis til stórkostlegs gáleysis, og eigi því stefnandi lögvarða kröfu á hendur stefnda. Endurkröfunefnd, sbr. 96. gr. umferðarlaga, sem fjallar um endurkröfur af þessu tagi, hafi úrskurðað, að endurkrafa til stefnanda skuli vera 1.100.009 kr., og hafi þá verið tekið tillit til lækunarsjónarmiða, svo sem fyrir sé mælt í lögum.

Í greinargerð stefnda er í löngu máli, tíu bls., gerð grein fyrir málsástæðum stefnda, öðrum atvikum og lagarökum. Þar er fyrst lýst aðstæðum á árekstursstað 28. apríl 1993:

„Áreksturinn varð á Hraunsholtshæð í Garðabæ á Hafnarfjarðarvegi, sem er malbikaður. Öllum bifreiðunum var ekið til suðurs á vinstri akrein. Á veginum eru tvær akreinar í báðar áttir með breiðri graseyju á milli. Umferð á þessum stað er hindrunarlaus og ekki aðliggjandi akbrautir. Vegurinn liggur upp hæð í suður frá gatnamótum við Lyngás og Lækjarfit, en við þau eru umferðarljós. Frá hæðinni liggur vegurinn í nokkurri brekku niður að mótum Álfþanesvegur til hægri og Fjarðarhrauns til vinstri og Reykjavíkurvegar beint áfram. Hámarkshraði á akbrautinni er 60 km á klst. Dagsbirta var og bjart veður. Umferð til suðurs hafði stöðvast vegna bifreiðar, sem var að sópa götuna og ók á móti þeirri umferð. Bifreiðinni YM-782 ók Hlöðver Sindri Aðalsteinsson. Í lögregluskýrslu er haft eftir honum, að hann „hafi staðnæmst vegna umferðar, sem var á undan, en hún hafi stöðvast“. Ökumaður bifreiðarinnar MA-925 var Sighvatur Snæbjörnsson læknir. Í lögregluskýrslu er haft eftir honum: „Umferðin hafði stöðvast, og hann numið staðar fyrir aftan YM-782.“

Þá segir í grg. stefnda, að af gögnum málsins, þ. m. t. afstöðuteikningu af vettvangi, verði ekkert ráðið um, hvort rétt sé, að bifreiðarnar MA-925 og YM-782 hafi verið kyrrstæðar („stopp“), þegar áreksturinn varð. Er því af hálfu stefnda haldið fram, að svo hafi ekki verið. Byrjun hemlafara á afstöðuteikningu beri með sér, að öllum bifreiðunum hafi verið hemað á svipuðum tíma. Ljóst sé, að áreksturinn hafi ekki verið harður og bifreiðin

LI-959 á mjög litlum hraða, er hún lenti á bifreiðinni MA-925. Litlar skemmdir hafi orðið á bifreiðunum. Þá segir, að fremsta bifreið þessara þriggja, Lada-jeppabifreið, sé hæst þeirra, og hafi hún takmarkað yfirsýn að umferðinni á undan henni og hreinsunarbifreiðinni, sem á móti kom og var að sópa götuna. Hæðin hafi einnig haft áhrif á þetta.

Í grg. stefnda er þessu næst vikið að ætluðu stórkostlegu gáleysi stefnda. Segir þar, að algengust orsök umferðaróhappa sé sú, að of stutt bil sé milli ökutækja, sem leiði til aftanáaksturs. „Verður gáleysi ökumanns þar gjarnan um kennt, en aftanáakstur verður ekki, hvernig sem á stendur, metinn ökumanni til stórkostlegs gáleysis, og svo var ekki hér. Á greindum stað á umferð að ganga hindrunarlaust, en gerði það ekki af þeirri ástæðu, sem að framan er lýst. Aðstæður voru að því leyti óvenjulegar. Ekki var við því að búast, að umferðin stöðvaðist. Góðir, reyndir og varkárir ökumenn verða fyrir því óhappi við slíkar aðstæður að aka aftan á þrátt fyrir góðar aðstæður að öðru leyti. Ekkert er fram komið um það, að akstur stefnda eða stjórn tök hans hafi verið gróflega aðfinnsluverð, t. d. of hraður miðað við aðstæður, enda er því af hálfu stefnanda á engan hátt haldið fram eða minnsta tilraun gerð til að lýsa orsakatengslum milli tjónsatburðarins og alkóhólmagns í blóði stefnda. Engin slík brot á umferðarlögum, þ. e. önnur en áfengisbrot, voru stefnda gefin að sök vegna árekstursins, er hann gekkst undir viðurlög vegna akstursins með lögreglustjórásátt 16. júní 1993 . . .“

Þá segir, að u. þ. b. 15–20 mínútum fyrir aksturinn hafi stefndi neytt áfengis í Reykjavík stuttan tíma. Hann hafi þó ekki fundið til áfengisáhrifa við aksturinn. Í blóðsýni, sem tekið var úr honum eftir aksturinn, kl. 17.00, hafi alkóhólmagn reynst vera 1,46‰. Ljóst sé, að það alkóhólmagn hafi hann ekki verið búinn að taka upp í blóðið laust eftir kl. 16.00. Lögreglan hafi fundið af honum sterkan áfengisþef á vettvangi, en ekkert hafi komið fram um það, að hann hafi borið ölvunareinkenni. Í fram lagðri varðstjóraskýrslu komi fram, að málfar hans hafi verið óskýrt, en að öðru leyti hafi ekkert athugavert komið fram um ástand hans. Málfar hans hafi ekki verið óskýrt vegna áfengisáhrifa, heldur skýrist það af því, að stefndi sé eilítið málhaltur.

Stefndi mótmælir því eindregið, að stefnandi eigi lögvarða kröfu á hendur sér skv. 2. mgr. 95. gr. umferðarlaga vegna stórkostlegs gáleysis. Ekki sé sjálfgefið eða óhjákvæmilegt að viðurkenna endurkröfu, þótt tjónvaldur hafi valdið árekstri og verið ölvaður. En stefndi heldur því fram, að hann hafi ekki verið ölvaður. Um sök stefnda á árekstrinum beri stefnandi ekki annað fyrir sig en stefndi hafi verið undir áhrifum áfengis við aksturinn.

Það nægi stefnanda ekki. Honum beri að sanna, að stefndi hafi valdið árekstrinum af gáleysi, sem metið verði stórkostlegt skv. 2. mgr. 95. gr. umferðarlaga. Í framhaldi af þessu segir orðrétt í grg. stefnda:

„Stórkostlegt gáleysi í þessu tilviki er skilgreint sem meðvitað stórkostlegt gáleysi, þ. e., að stefndi hafi í raun séð váttryggingaratburðinn, áreksturinn, fyrir sem mögulega afleiðingu af gjörðum sínum. Slíku er ekki fyrir að fara. Það er og ósannað. Stefnandi hefur ekki heldur sannað, að alkóhólmagnið í blóði stefnda hafi verið meðverkandi orsök að árekstrinum, og þótt svo væri, er það eigi heldur nægilegt. Stefnandi verður bæði að sanna, að stefndi hafi verið ölvaður við aksturinn og ölvun hans verið meginorsök árekstursins, til þess að geta átt endurkröfurétt á hendur stefnda. Öll þessi lagaskilyrði eru ósönnuð.“

Þá segir í greinargerðinni, að ölvun tjónvalds sé ekki sjálfstæður grundvöllur endurkröfu skv. 2. mgr. 95. gr. umferðarlaga. Eftir því sem best sé vitað, sé ekki til að dreifa dómvenju eða fordæmum í dómum Hæstaréttar, sem slái því föstu eða geri það sjálfgefið, að endurkröfuréttur stofnist sjálfkrafa, ef ölvaður ökumaður veldur tjóni. Íslenskir dómstólar hafi með sama hætti og danskir verið mjög tregir til að viðurkenna endurkröfurétt og fallast á, að umferðartjóni hafi verið valdið af stórkostlegu gáleysi, þrátt fyrir ölvun tjónvalds, en lagareglur Íslands og Danmerkur séu sambærilegar og þær dönsku fyrirmynd hinna íslensku. Kveðst stefndi vera á því, að íslenskar reglur um endurkröfurétt beri að skýra svo þröngt sem hinar dönsku hafa verið skýrðar af dönskum dómstólum.

Þessu næst er í greinargerðinni vikið að endurkröfunefnd skv. 96. gr. umferðarlaga. Almennar stjórnvaldsreglur gildi um störf þeirrar nefndar, þ. m. t. reglur stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Samkv. 2. mgr. 96. gr. umferðarlaga skuli reglur um starfsháttu nefndarinnar m. a. geyma reglur um, hvernig váttryggingafélögin senda nefndinni þau gögn, sem félögin hafi reist bótakröfur sína á. Af 4. grein starfsreglna fyrir þá nefnd nr. 137/1966, sbr. 76. gr. fyrri umferðarlaga nr. 26/1958, verði ráðið, að nefndinni beri að kynna sér og hafa aðgang að öllum slíkum gögnum í málum, sem til úrlausnar hennar koma. Stefnandi hafi sent endurkröfunefnd mál þetta fyrra sinni til umfjöllunar með bréfi 24. maí 1993. Því bréfi hafi einungis fylgt lögregluskýrsla og vottorð um niðurstöðu blóðrannsóknar. Í bréfinu komi fram, að tjónsfjárhæð sé 500.009 kr. og ástæða endurkröfu sé ölvun ökumanns bifreiðarinnar LI-959. Engin gögn um tjónið eða önnur hafi legið fyrir nefndinni við ákvörðun hennar 2. júní 1992 um endurkröfu allrar tjónsfjárhæðarinnar. Stefnda hafi ekki verið gert kunnugt um meðferð málsins fyrir endurkröfunefnd eða gefinn kostur á að gæta hagsmuna sinna eða andmæla, einkum

um bótaábyrgð og bótafjárhæð, sbr. IV. kafla stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Jafnræðisregla 11. gr. sömu laga hafi einnig verið á honum brotin. Ekki hafi heldur verið gætt reglna V. kafla laganna um birtingu ákvörðunar, rökstuðning o. fl. Skv. 2. málsl. 2. mgr. 95. gr. umferðarlaga og 2. málsl. 2. mgr. 5. gr. starfsreglna endurkröfunefndar megi lækka endurkröfu með hliðsjón af sök tjónvalds, efnahag hans, fjárhæð tjónsins og öðrum atvikum. Þó að hér sé um heimildarákvæði að tefla, beri nefndinni að taka formlega og efnislega afstöðu til þess, hvort og þá að hvaða marki henni skuli beitt. Til þess verði nefndin að hafa undir höndum gögn um þau atriði, sem hliðsjón skal höfð af. Stefndi telur, að nefndin hafi ekki fremur en stefnandi gætt að mati á sök stefnda. Ástæða endurkröfu virðist einfaldlega vera „ölvun 1,46%“, en eins og áður hafi verið sagt, geti ölvun ekki verið sjálfstæður grundvöllur endurkröfu skv. 2. mgr. 95. gr. umferðarlaga. Sakarstig með til-liti til orsakatengsla sé ekki metið. Ekkert hafi verið hugað að efnahag stefnda, og engin gögn þar um eða sjónarmið stefnda í þessu efni hafi komið fram. Engin gögn hafi legið fyrir nefndinni um fjárhæð tjónsins, hvernig það var fundið og bætt, eða önnur atvik, sem máli skipta.

Næst segir í grg. stefnda, að stefnandi hafi sent mál þetta endurkröfunefnd til meðferðar öðru sinni með bréfi 24. júní 1996. Auk þeirra gagna, sem fylgt hafi fyrra erindi stefnanda til endurkröfunefndar, hafi hinu síðara einungis fylgt fyrrgreind afgreiðsla nefndarinnar 2. júní 1993 og „yfirlit um greiðslur“, að upphæð 1.810.050 kr., vegna líkamstjóns. Allar framangreindar aðfinnslur stefnda vegna fyrra erindis stefnanda til nefndarinnar eigi við um síðara erindið og afgreiðslu þess hjá endurkröfunefnd 3. október 1996. Þá segir í grg., að yfirlit um greiðslur, að fjárhæð 1.810.050 kr., sé dagsett 24. júlí 1996. Þrátt fyrir það að það sé dagsett réttum mánuði síðar en erindið, virðist þetta vera eina gagnið um tjónið, sem legið hafi fyrir nefndinni við afgreiðslu hennar, en ekkert um grundvöll þeirra bótafjárhæða, sem þar eru skýrðar, og réttmæti þeirra. Um þessa síðari afgreiðslu nefndarinnar sé þó sérstaklega á það að líta, að nefndin virðist hafa beitt heimild til lækkunar endurkröfunnar í 600.000 kr. með „vísan til heildarfjárhæðar tjónsins og atvika að öðru leyti“, eins og það sé orðað í afgreiðslu nefndarinnar. Ekki verði af þessu ráðið, hver þau atvik að öðru leyti séu, og ljóst sé, að ekkert hafi verið gætt að sakarstigi og efnahag stefnda.

Með vísan til alls framangreinds heldur stefndi því fram, að lögmætar ákvarðanir endurkröfunefndar liggi ekki til grundvallar dómkröfum stefnanda og heimild til lækkunar endurkröfunnar hafi ekki verið beitt, svo sem umferðarlög og starfsreglur endurkröfunefndar krefjast. Því beri að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda, en til vara lækka kröfur stefnanda stór-

lega, nema dómurinn telji af þessum ástæðum nauðsyn bera til að vísa málinu frá dómi ex officio.

Þessu næst er í greinargerð stefnda fjallað um kröfufjárhæð stefnanda vegna munatjóns, 500.009 kr. Þar kemur fram, að stefnandi hafi keypt bifreiðina MA-925 á 730.000 kr., en selt hana á kr. 252.000 kr. Mismunur er 478.000 kr. Við þá fjárhæð bætist kostnaður, að fjárhæð 22.009 kr., og munatjón, samtals 500.009 kr. Þar sem um endurkröfu sé að ræða, segir stefndi, að stefnandi verði að sæta því, að stefndi hafi uppi í máli þessu allar varnir, sem hann hefði mátt hafa uppi í máli gegn tjónþola sjálfum, enda hafi stefnandi greitt bætur skv. samkomulagi og án dómsúrlausnar eða minnsta samráðs við stefnda, sem hann hugðist endurkrefja um bæturnar. Hafi stefnda enginn kostur gefist að gæta hagsmuna sinna í þessu sambandi, en þeir hafi verið miklir, og ekki hafi getað farið hjá því, að stefnandi gerði sér það ljóst. Þá segir í grg., að stefnandi virðist hafa reist réttmæti þess að kaupa bifreiðina MA-925 á 730.000 kr. á mati Heklu hf. á staðgreiðsluverði sambærilegrar bifreiðar. Stefndi mótmælir „bæði réttmætinu og matinu“. Matið á markaðsverði bifreiðarinnar sé allt of hátt, og sé því mótmælt sem röngu og óstaðfestu. Vísar stefndi í þessu sambandi til upplýsinga um markaðsverð sambærilegrar bifreiðar, sem hann hefur fengið frá nokkrum bílasölum. Skv. þeim upplýsingum heldur stefndi því fram, að réttmætt hámarksinnkaupsverð bifreiðarinnar hafi ekki numið hærri fjárhæð en 500.000 kr. Til grundvallar úrlausn máls þessa verði eigi lögð hærri fjárhæð, hvað þetta varðar, þar sem stefnandi hafi ekki fært að henni sönnur, t. d. með mati dómkvaddra manna. Þá mótmælir stefndi og útsöluverði bifreiðarinnar, 252.000 kr., sem allt of lágu og ósönnuðu af hálfu stefnanda, að ekki hefði mátt fá herra verð fyrir bifreiðina. Stefndi krefst sýknu, en til vara stórfelldrar lækkunar vegna kröfufuliðarins um munatjón, m. a. vegna skorts á sönnunargögnum.

Í greinargerð stefnda segir um bótagreiðslur vegna líkamstjóns, 1.810.050 kr., að stefnandi hafi einungis lagt fram til sönnunar yfirlit um þær, en engin gögn um grundvöll greiðslna. (Eftir að greinargerð var lögð fram, lagði stefnandi fram sundurliðun bótauppgjors, sem gerð verður grein fyrir síðar. Innskot dómara.) Í greinargerðinni er því haldið fram, að stefnanda hafi borið að tryggja sér sönnun um réttmæti bótagreiðslna sinna, grundvöll þeirra og fjárhæð, eftir atvikum í dómsmáli. Það hafi stefnandi ekki gert, og verði hann í þessu máli að bera allan halla af sönnunarskorti í þeim efnum. Stefndi heldur því fram, að stefnandi hafi greitt bætur rausnarlega og langt umfram skyldu. Vilji stefnandi halda öðru fram, beri hann venjubundna sönnunarbyrði fyrir því. Á sönnunargögn af hálfu stefnanda skorti veru-

lega, og leiði það til, að sýkna beri stefnda einnig af þessum kröfulið. Stefnandi hafi engin gögn lagt fram, sem sýni þær forsendur, er bótaákvörðunin sé reist á. Ekki sé lagt fram læknisvottorð, örorkumat og hefðbundinn útreikningur örorkutjóns. Engin grein sé fyrir því gerð, hvernig bótaákvörðunin skiptist með tilliti til tímabundins og/eða varanlegs orkutjóns, miska og kostnaðar. Skattframtöl tjónþola, Sighvats Snæbjörnssonar, hafi ekki verið lögð fram, og verði því hvorki séð, á hvaða tekjugrundvelli var byggt við bótauppgjórið, né hvort tjónþoli hefur orðið fyrir meiri eða minni tekjuskerðingu af völdum slyssins. Öll þau sönnunargögn, sem hér hafi verið nefnd, séu hin venjubundnu gögn, sem leggja verði fram hjá váttryggingafélagi við bótauppgjör, og hafi stefnanda borið að leggja þau fram við þingfestingu málsins.

Í greinargerð stefnda segir enn fremur orðrétt: „Varakrafa stefnda er m. a. studd því, að stefnandi hafi vanrækt að upplýsa málið með því að leggja fram tiltæk gögn, sem að framan greinir. Málið sé af hans hálfu vanreifað, og því beri að lækka kröfur stefnanda stórlega vegna skorts á sönnunargögnum, verði eigi á sýknukröfu stefnda fallist. Er því fram haldið, að einungis óverulegur hluti af dómkröfum stefnanda geti komið til álita. Þá er krafan einnig studd því, að hana eigi að lækka verulega á grundvelli lögboðinna lækkunarheimilda, þar sem það hefði í för með sér þyngri fjárhagsbyrðar fyrir stefnda en sanngjarnt væri, yrði hann dæmdur til að endurgreiða stefnanda bótagreiðslurnar að fullu, eins og krafist er. Komi til þess, að réttur til endurkröfu gegn stefnda verði viðurkenndur, beri skv. almennum viðhorfum og fordæmum einungis að dæma stefnda til greiðslu óverulegrar og nánast táknrænnar fjárhæðar. Þá er bótauppgjörinu í heild mótmælt sem allt of háu, illa grunduðu og mun hagstæðara tjónþola en góðu hófi gegnir. Við bótauppgjórið hafi stefnandi sýnt fullkomið gáleysi og óforsvaranlegt skeytingarleysi gagnvart hagsmunum stefnda, sem honum hafi borið að gæta, fyrst ætlunin var að beita endurkröfurétti.

Kröfur um málskostnað styður stefndi við 1. og 2. mgr. 130. gr., sbr. 3. mgr. 129. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Þess er krafist, að við málskostnaðarákvörðun verði tekið tillit til virðisaukaskatts á málflutningsþóknun, sbr. lög nr. 50/1988 um virðisaukaskatt með síðari breytingum, en stefndi er ekki virðisaukaskattsskyldur aðili í þessu tilviki.“

Skýrslur fyrir dómi gáfu stefndi og vitnin Sighvatur Snæbjörnsson og Jón Magnússon, framkvæmdastjóri tjónsviðs stefnanda.

Um gáleysi stefnda.

Stefndi var undir áhrifum áfengis, er hann ók bifreiðinni LI-959 aftan á bifreiðina MA-925 28. apríl 1993. Virðist lögreglu hafa verið kynnt mjög

fljótt um áreksturinn, en skv. skýrslu hennar var það kl. 16.16. Blóðsýni til alkóhólákvörðunar var tekið úr stefnda kl. 17.00, og reyndist alkóhólmagn í blóði hans vera 1,46‰. Óvíst er, hvort alkóhólmagnið hefur aukist í blóðinu, eftir að akstri stefnda lauk, eins og hann heldur fram. Verður við það að miða, að það hafi verið 1,46‰, þegar stefndi ók aftan á bifreiðina MA-925, sbr. 4. mgr. 45. gr. umferðarlaga nr. 50/1987.

Í 1. mgr. 45. gr. umferðarlaga segir, að enginn megi stjórna vélknúnu ökutæki, ef hann er undir áhrifum áfengis. Í 2. mgr. sömu lagagreinar segir, að ökumaður teljist ekki geta stjórnað ökutæki örugglega, ef vínandamagn í blóði hans nemur 0,50‰, en er minna en 1,20‰, eða hann er undir áhrifum áfengis, þótt vínandamagn í blóði hans sé minna. Í 3. mgr. sömu gr. segir, að ökumaður teljist óhæfur til að stjórna ökutæki, ef vínandamagn í blóði hans nemur 1,20‰ eða meira.

Í lögregluskýrslum er haft eftir ökumönnum bifreiðanna YM-782 og MA-925, að þeir hafi stöðvað bíla sína, vegna þess að umferð bifreiða fyrir framan þá hafi stöðvast. Ökumaður MA-925, Sighvatur Snæbjörnsson, bar fyrir dómnum, að sér hefði komið á óvart, þegar bílarnir í röðinni á undan honum voru stöðvaðir. Hann hefði stöðvað sinn bíl harkalega. Við slíkar aðstæður ríður á, að viðbrögð og dómgreind ökumanna séu í góðu lagi.

Neysla áfengis, þótt minni væri en hér um ræðir, veldur því, að sjón og viðbragðshæfni ökumanns sljóvgast, sbr. tilvitnanir til 45. gr. umferðarlaga hér að framan. Það er álit dómara, að meta verði stefnda það til stórkostlegs gáleysis að aka bifreiðinni LI-959, eftir að hann hafði neytt svo mikils áfengis, er fram kom sem 1,46‰ vínandamagn í blóði hans. Að mati dómara styðst þetta við hæstaréttardóm frá 16. nóvember 1995 (Hrd. 1995, 2693). Verður því að telja, að áfengisneysla stefnda hafi verið meginorsök aftanákeyrslu hans.

Endurkrafa stefnanda vegna munatjóns.

Fallast má á það með stefnda, að á honum hafi verið brotinn andmælaréttur, þegar endurkröfunefnd tók ákvörðun um rétt stefnanda til að endurkrefja stefnda um munatjón. Ekki verður ráðið af gögnum máls, hvenær eða með hvaða hætti stefnda var birt ákvörðun endurkröfunefndar. Á það er hins vegar að líta, að stefndi naut aðstoðar lögmanns í máli þessu. 11. júlí 1993 ritar hann stefnanda bréf vegna málsins og aftur 7. september s. á., og er stefnda þá ljós ákvörðun endurkröfunefndar. Ekki liggur fyrir, að stefndi eða lögmaður hans hafi snúið sér til endurkröfunefndar með beiðni um endurupptöku, sbr. til hliðsjónar 24. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993, sem gildi tóku 1. janúar 1994. Verður ekki á það fallist, að stefndi megi krefjast

sýknu af kröfu stefnanda um munatjón vegna málsmeðferðar endurkröfunefndar, enda verður ekki annað séð en nefndin hafi farið að starfsreglum sínum nr. 137/1966. Fallast ber á það með stefnda, að hann megi í máli þessu hafa uppi gegn stefnanda allar þær varnir, sem hefði mátt beita gegn tjónþola sjálfum.

Eftir aftanáaksturinn 28. apríl 1993 leysti stefnandi til sín bifreiðina MA-925 og greiddi eigandanum, Sighvati Snæbjörnssyni, 730.000 kr. fyrir hana. Fjárhæð þessi var samkv. mati sölustjóra hjá Heklu hf. skv. fram lögðu skjali. Þar kemur ekki fram, hve mikið bílnum hefur verið ekið. Sighvatur Snæbjörnsson kom fyrir dóminn sem vitni. Bar hann, að hann hefði átt bíl þennan, af tegundinni Audi 100 cc, árgerð 1985, sjálfskiptan, á annað ár. Hefði hann keypt hann á 800.000 kr. með staðgreiðslu. Stefndi hefur mótmælt kaupverðinu, 730.000 kr., sem of háu. Hefur stefndi lagt fram fimm skjöl, upplýsingar frá bílasölum og eina auglýsingu í dagblaði, máli sínu til styrktar. Samkvæmt þeim skjölum hefði staðgreiðsluverð bíls af þessari tegund og árgerð átt að vera á bilinu 490 – 550 þúsund krónur. Er hér ekki tekið tillit til skiptingar né akstursvegalengdar. Á einu þessara skjala er þó skráður bíll í eigu Heklu hf., upp gefið staðgreiðsluverð 730.000 kr.

Dómari fellst á það með stefnda, að telja verði innkaupsverð stefnanda á bifreiðinni MA-925 of hátt. Við mat á því, hvert innkaupsverðið hefði átt að vera, ber að hafa í huga fram lögð gögn af hálfu stefnda og einnig vætti Sighvats Snæbjörnssonar fyrir dómi. Enn fremur var það upplýst með vætti Jóns Magnússonar, framkvæmdastjóra tjónsviðs stefnanda, fyrir dóminum, að stefndi ræddi við forstjóra stefnanda um kaup á bifreiðinni MA-925 á verðinu 730.000 kr. og undirritaði skjöl (afsal og tilkynningu um eigendaskipti) í þeim tilgangi, en ekki er upplýst, hvað varð til þess, að hann féll frá kaupunum. Þykir dómara eftir atvikum rétt að miða við, að markaðsverð bifreiðarinnar hefði átt að vera 600.000 kr.

Stefnandi seldi bifreiðina MA-925 á 252.000 kr. Ekki liggja fyrir gögn um það, hvernig það verð var fundið. Víst er þó, að viðgerðarkostnaður bifreiðarinnar hlýtur að hafa verið verulegur, þar sem ekið var aftan á hana, en hún kastaðist síðan aftan á næstu bifreið fyrir framan. Stefndi hefur mótmælt fjárhæð þessari sem allt of lágrí og ósannaðri. Þykir dómara rétt að taka þau mótmæli til greina þannig, að fjárhæð þessi verði hækkuð eftir álitum um 100.000 kr.

Tveimur kostnaðarliðum í endurkröfu stefnanda vegna munatjóns, að fjárhæð samtals 22.009 kr., hefur ekki verið mótmælt sérstaklega, og verða þeir teknir til greina.

Niðurstaða í þessum þætti máls verður sú, að dómari fellst á endurkröfu stefnanda á hendur stefnda vegna munatjóns, að fjárhæð 270.009 kr.

Endurkrafa stefnanda vegna líkamstjóns.

Með bréfi, dags. 24. júní 1996, fór stefnandi þess á leit við endurkröfunefnd, að hún heimilaði endurkröfu vegna líkamstjóns. Fjárhæðin var samkv. meðfylgjandi yfirliti samtals 1.810.050 kr., þar af greiðsla til Sighvats Snæbjörnssonar 1.772.500 kr. Tvær greiðslur eru til lögmanns Sighvats, 17.600 kr. og 12.450 kr., og enn eru tvær greiðslur til einstaklinga, sem óútskýrðar eru, 6.200 kr. og 1.300 kr. Auk þessa yfirlits fylgdi bréfi stefnanda til endurkröfunefndar lögregluskýrsla, vottorð um niðurstöðu blóðrannsóknar og „afgreiðsla endurkröfunefndar vegna sama tjónsatburðar“.

Endurkröfunefnd afgreiddi málið á fundi 3. október 1996. Í bókun nefndarinnar segir: „Með vísan til heildarfjárhæðar tjónsins og atvika að öðru leyti þykir rétt að endurkrefja tjónvald til viðbótar fyrri endurkröfu um 600.000 kr.“

Um ákvörðun endurkröfunefndar og viðbrögð stefnda gildir hið sama og sagt var hér fyrr um endurkröfu um munatjón.

Eftir úthlutun máls þessa til dómara lagði lögmaður stefnanda fram skjal frá stefnanda, sem ber yfirskriftina „Sundurliðun bótauppgjör“. Þar kemur fram, að tjónþoli er Sighvatur Snæbjörnsson læknir, slysdagur 28/4 1993 og uppgjörsdagur 13/12 1994. Fram kemur, að áverki sé hálshnykkur og að uppgjórið sé stutt örorkumati Sigurðar Thorlacius, dags. 2/11 1994. Skráð er, að tímabundin örorka sé engin, en læknisfræðileg örorka 5%.

Sundurliðun bóta er þannig:

Útr. tjón v/varanl. örorku	kr.	2.886.000
Frádr. v/skattfrelsis, eingr.hagr. o.þ.h. (48,72%)	kr.	-1.406.000
Örorkutjón	kr.	1.480.000
Miskabætur	–	150.000
Heildarbætur, samtals	kr.	1.630.000
Vextir 28. 4. '93–12. 12. '94 (1,23%)	–	20.000
Innheimtuþóknun ás. 24,5% vsk.	–	122.500
Til greiðslu samtals	kr.	1.772.500

Í athugasemdum á skjali þessu segir: „Fékk einnig hálshnykk í umferðarslysi 12. 5. '93, sem leiddi einnig til 5% varanlegrar örorku skv. mati S.Th.“

Sighvatur Snæbjörnsson lýsti sem vitni fyrir dómi árekstrinum 28. apríl 1993. Hann bar, sem fyrr segir, að sér hefði komið á óvart, þegar bílarnir á undan honum í röðinni voru stöðvaðir. Hann hefði stöðvað sinn bíl harkalega. Pappírar, sem legið hefðu í framsæti farþega megin, hefðu við þetta

runnið fram úr sætinu niður á gólf. Þegar bifreið hans hefði stöðvast, hefði hann látið hana renna svolítið nær næsta bíl fyrir framan. Meðan hann hefði staðið á hemlinum, hefði hann beygt sig eftir pappírnum og verið kominn með þá í hendurnar og að rétta sig upp, þegar þungt högg hefði komið aftan á bílinn og hann henst aftan á næsta bíl fyrir framan. Vitnið kvaðst hafa henst aftur á milli sætanna.

Sighvatur staðfesti fyrir dómi, að hann hefði lent í öðrum aftanáakstri um það bil tveimur vikum síðar. Örorka hans vegna áverka af báðum slysunum hefði verið metin 10% og skipt jafnt á slysin. Tryggingafélagið Sjóvá-Almennar hefði greitt sér bætur vegna síðara slyssins. Þær hefðu verið ívið lægri en þær, sem Trygging hf. greiddi.

Sighvatur kvaðst hafa farið í hálskraga eftir fyrri áreksturinn og tekið bólgueyðandi töflur, sem væri venjuleg meðferð. Um líkamlegar afleiðingar árekstranna sagði vitnið Sighvatur: „Maður verður slæmur eftir svona harða kippi, fær mikla strengi og verki, og ég var mjög slæmur, þegar ég fékk seinna höggið líka.“ Hann kvaðst hafa verið með verki út í axlir og handleggi „alveg í ár“.

Sýnilegt er, að sú sundurliðun bótauppgjörs, er fyrir liggur, er studd útreikningi tjóns vegna varanlegrar örorku, og liggur lækisfræðilegt örorkumat þeim útreikningi til grundvallar. Vætti Sighvats Snæbjörnssonar er sundurliðuninni til nokkurs stuðnings.

Á það má fallast með stefnda, að gagnaöflun stefnanda til að upplýsa málið hafi verið helst til rýr við þingfestingu, en úr því var bætt með framlagningu skjals um sundurliðun bótauppgjörs, skaðabótakvittun og skýrslu vitnis. Verður ekki á það fallist, að krafa stefnanda vegna líkamstjóns sé svo vanreifud, að sýknu eigi að valda, þótt örorkumat hafi ekki verið lagt fram eða tjónsútreikningur eða skattframtöl tjónþola.

Heildarfjárhæðin, sem stefnandi greiddi vegna líkamstjónsins skv. því yfirliti, sem hann lagði fyrir endurkröfunefnd, nam samtals 1.810.050 kr. Þar af voru vextir og innheimtupóknun 142.500 kr. og greiðslur til tveggja einstaklinga samtals 7.500 kr., og hefur ekki verið gerð grein fyrir réttmæti þess að krefja stefnda um þær fjárhæðir. Að þessum fjárhæðum fráðregnum standa eftir 1.660.050 kr. Með tilliti til lækunar heildarfjárhæðar þykir dómara rétt að lækka endurkröfu stefnanda vegna líkamstjóns í 550.000 kr.

Álitamál um lækun kröfu vegna fjárhags stefnda.

Í fjölskyldu stefnda er tvennt í heimili, hann og eiginkona hans, sem er tekjulaus og öryrki að sögn stefnda. Stefndi sagði í skýrslu sinni fyrir dómi, að afkoma sín væri léleg, hann hefði 100 – 120 þúsund krónur í mánaðarlaun. Nánar spurður um þetta sagði hann, að þetta væru nettólaun, það sem

hann hefði til að lifa af. Skv. fram lögðum upplýsingum frá Skattstofu Reykjanesumdæmis voru launatekjur stefnda 1996 (framtal 1997) 1.914.290 kr. auk ökutækjastyrks, 150.108 kr., eða tæpar 160.000 krónur á mánuði. Eignir voru í sama framtali upp gefnar samtals 12.954.282 kr. (húseign 9.577.000 kr., lóð 741.000 kr., eignarskattsfrjáls verðbréf 304.185 kr. og ökutæki 2.332.097 kr.).

Stefndi hefur lagt fram sem dskj. veðbókarvottorð fyrir húseignina Flókagötu 4, Hafnarfirði. Er hann einn þinglýstur eigandi hennar. Á fasteigninni hvíla eftirtaldir skuldir (upphaflegar fjárhæðir): lífeyrissjóðslán frá 1984 120.000 kr., lífeyrissjóðslán frá 1986 132.000 kr., lífeyrissjóðslán frá 1989 800.000 kr., lífeyrissjóðslán frá 1990 800.000 kr., tryggingarbréf frá 1991 500.000 kr., lífeyrissjóðslán frá 1995 1.300.000 kr., veðskuld við Sparisjóð Hafnarfjarðar frá 1996 1.600.000 kr., veðskuld við sama frá 1997 3.350.000 kr. Stefndi var fyrir dómi sérstaklega spurður um veðskuldirnar þrjár frá árunum 1995, 1996 og 1997, hvernig á þeim stæði. Kvað hann þessi lán hvíla á húsinu vegna vandræða á heimilinu, og til nánari skýringa sagði hann: „Ég verð nú að halda mínu húsi við, er það ekki?“ Hann neitaði því að því spurður, að skuldir þessar væru vegna ábyrgða fyrir aðra menn.

Pegar litið er til þess, að stefndi virðist vel bjargálma með eignir og tekjur, að einungis tvennt er í heimili og hann hefur ekki útskýrt, í hverju þau vandræði á heimilinu felast, sem hann vísar til, og enn fremur, að hann hefur ekki gefið haldbæra skýringu á veðskuldum þeim, sem á húseign hans hvíla, þykja dómara ekki efni til að lækka frekar en orðið er endurkröfu stefnanda á hendur honum.

Niðurstaðan verður sú, að stefndi verður dæmdur til að greiða stefnanda 820.009 kr. (270.009 kr. + 550.000 kr.), auk vaxta.

Um vaxtakröfu stefnanda.

Eftir atvikum þykir dómara rétt, að stefndi verði dæmdur til að greiða dráttarvexti skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá uppkvaðningu dóms þessa, sbr. 15. gr. nefndra vaxtalaga i. f.

Um málskostnað.

Með vísan til 3. mgr. 130. gr. laga um meðferð einkamála nr. 91/1991 þykir dómara rétt, að hvor aðili málsins beri af því sinn kostnað.

Finnur Torfi Hjörleifsson héraðsdómari kveður upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Hjörleifur Bergsteinsson, greiði stefnanda, Tryggingu hf., 820.009 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá uppkvaðningu dóms þessa til greiðsludags.

Hvor aðili beri sinn kostnað af máli þessu.
